

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนก้อยโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกร

ชาวมาไร่ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
บ้านคลองทาวง จังหวัดปทุมธานี

ปริญพงศ์ สัจจะธีระกุล

พิมพ์นี้โครงการ

พืชไร่ประเสริฐ

นักวิจัยหลัก
ดร.ประภาส ปิ่นกบแต่ง
สุภา ใยเมือง
ผศ.ดร.บิณฑ์ แก้วส่อง

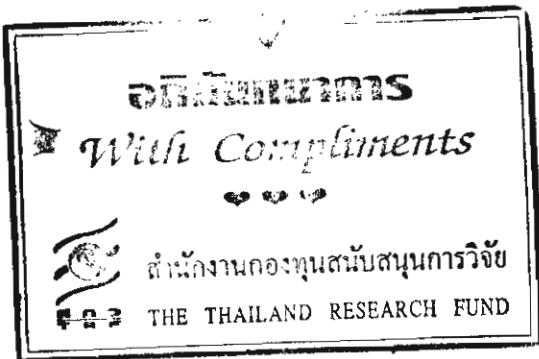
ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สัญญาเลขที่ RDG4440002/3/12

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

ชาวนาไร่ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง
บ้านคลองหกวา จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย

ปฐมพงศ์ สัจจะธีระกุล

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

ธันวาคม 2545

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนาแบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการวิจัยสภาพของคณจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกรั้วทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการการพัฒนาแบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหายังไร โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครอบครัว องค์กรรัฐ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาคความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวดี บุญหลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเสมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะถูกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรวยนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบริวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาตัม สมิธ นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรวยนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เหลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริณทลกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหลืบในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสร้างความผาสุกและพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพที่ดี แต่การพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นภาคการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกก็ดี หรือทดแทนการนำเข้าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาก็ดี ผลพวงที่เป็นเส้นขนานจากการมุ่งมั่นพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคที่ชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดินเพื่อการเกษตรที่ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นโรงงานอุตสาหกรรม และการเพิ่มขึ้นของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว เกษตรกรที่เป็นประชากรหลักของประเทศ ส่วนหนึ่งปรับตัวมาเป็นแรงงานในระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรม ในโรงงาน และอีกส่วนหนึ่งก็ยังคงประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรต่อไป แต่เปลี่ยนสภาพไปเป็น “ผู้เช่าที่ดิน” หรือ “ผู้รับจ้างทำการเกษตร” แทน

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงสภาพวิถีชีวิต สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม การเข้าถึงของระบบสวัสดิการของรัฐ และรูปแบบของการช่วยเหลือตนเองของกลุ่มเกษตรกรชาวนาเช่า โดยทำการศึกษาในพื้นที่ ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรและมีการประกอบอาชีพเกษตรกรกันมากพื้นที่หนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพการทำนา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ชาวนาในพื้นที่บ้านคลองหกวาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องทำการเช่าที่นาทำกินและเช่าที่อยู่อาศัยคิดเป็นร้อยละ 93.8 โดยส่วนใหญ่มีการเช่าที่นาประมาณจำนวน 30 ไร่/ครัวเรือน การทำสัญญาเช่าจะมี 2 รูปแบบ คือ (1) แบบเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีสัญญาปีต่อปี และ (2) แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร อาศัยความคุ้นเคยกันมาตั้งแต่อดีตระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า ในการคิดค่าเช่าที่นา นายทุนส่วนใหญ่จะมีการคิดค่าเช่าในรูปของปริมาณผลผลิต โดยตีมูลค่าเป็นราคาผลผลิตในช่วงนั้นๆ

ข้อสังเกตจากงานวิจัยคือ ชาวนาเหล่านี้พยายามส่งเสียบุตรหลานให้เรียนสูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะตระหนักและทราบถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะนำพาลูกหลานของเขาให้มีอาชีพการงานทำที่ดีกว่าและไม่ลำบากเหมือนรุ่นของพวกเข่า อีกทั้งชาวนาเช่าที่ยังทราบถึงปัญหาในเรื่องความไม่แน่นอนในที่ดินทำกิน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการยกเลิกสัญญาเช่า เพื่อปลูกสร้างบ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ หรือขายทอดตลาดเพื่อเก็งกำไรจากการขยายเข้ามาของชุมชนเมือง

ด้านสวัสดิการชุมชน มีการตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อปุ๋ยให้สมาชิกในกลุ่ม ในด้านสวัสดิการจากรัฐ ในส่วนของการส่งเสริมการผลิตได้รับน้อยมาก ส่วนมากชาวบ้านต้องพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ปัจจัยทางการเกษตรต่างๆที่รัฐบาลให้มาเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุน เกษตรกรก็ไม่เคยได้รับครบตามจำนวนหรือไม่ได้รับเลย และบางครั้งเจ้าหน้าที่ก็นำปัจจัยที่รัฐบาลให้มาช่วยเหลือเหล่านี้มาจำหน่ายให้แก่เกษตรกรเสียเอง

เนื่องจากที่ดินทำกินเป็นที่เช่า จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพ เพราะต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินเสียก่อน ทำให้ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงดินร่นไปประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่นได้มากนัก รูปแบบสวัสดิการจากภาครัฐที่น่าจะเป็นในอนาคตจึงควรวางอยู่บนพื้นฐานใน

การส่งเสริมการเกษตรอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นส่งเสริมและแจกเมล็ดพันธุ์ การฝึกอบรมเกษตรกร การให้สินเชื่อในอัตราต่ำ และการประกันราคาขั้นต่ำของผลิตผลการเกษตร เพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือการผลิตสินค้าเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญที่สุด จะต้องปฏิรูประบบการจัดการที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ที่ดินทำกิน โดยเฉพาะเรื่องของเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งการจัดระบบติดตามและตรวจสอบ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินในเขตปฏิรูปเกษตรกรรมอย่างจริงจัง

กล่าวได้ว่า กลุ่มเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในพื้นที่ตำบลลำลูกกา นับเป็นกลุ่มประชากรที่ยังคงมีความยากจนขาดแคลน และมีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งเกิดจากผลพวงของการพัฒนาในพื้นที่ และมีสภาพเป็น “กลุ่มเสี่ยงทางสังคม” ที่รัฐจำเป็นต้องมีนโยบายและมาตรการช่วยเหลือที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจนเกิดภูมิคุ้มกันไม่ให้มีปัญหาต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Development Approach)

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 วิธีการศึกษา	2

บทที่ 2 ผลการศึกษา

2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน	3
2.2 สภาพทั่วไปของบ้านคลองหวา	4
2.3 นาเข้ากับการทำการเกษตร	8
2.4 วิถีชีวิตและการผลิตของชาวนา	14
2.5 ค่าใช้จ่ายในการทำนา	20
2.6 ตลาดแรงงาน	21
2.7 การรวมกลุ่มในชุมชน	22

บทที่ 3 สถิติการและบริการของรัฐ

25

บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 บทสรุป	28
4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	31

บรรณานุกรม

33

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย ต่างก็มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อสร้างความผาสุกและพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพที่ดี ดังจะรับรู้ผ่านทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 8 แผนที่ผ่านมา หรือแม้แต่นโยบายและมาตรการของแต่ละรัฐบาลที่ประกาศใช้ในแต่ละสมัย ในภาพมหภาคของการพัฒนา (Macro Aspects) อาจแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของนโยบายพัฒนาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการประเมินจากผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยของประชาชาติ (Gross National Productivity : GNP) และผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Productivity : GDP) แต่ภายใต้ความสำเร็จระดับมหภาคนั้น กลับเกิดปัญหาทางสังคมที่เป็นผลพวงมาจากการพัฒนาเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะความยากจนที่ยังคงมีอยู่ และมีแนวโน้มชัดเจนว่าจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเมื่อปรากฏผลการศึกษาพบว่า คนจนถูกทำให้จนเพิ่มขึ้นจากสัดส่วนรายได้ประชาชาติลดจาก 4.49 % (พ.ศ. 2539) เหลือเพียง 3.8 % (พ.ศ. 2542 หลังวิกฤตเศรษฐกิจ) ซึ่งช่องว่างระหว่างรายได้ที่ขยายตัวมากขึ้นนี้เอง จะทำให้ "คนจน" มีสถานะภาพเป็น "คนด้อยโอกาสทางสังคม" และกลายเป็น "กลุ่มเสี่ยงทางสังคม" ที่ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมมากมายในที่สุด เช่น ปัญหาเสพติดที่นับวันจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ หรือปัญหาการค้าประเวณีของเยาวชน เป็นต้น

ดังเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า การพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นภาคการผลิตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกก็ดี หรือทดแทนการนำเข้าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาก็ดี ผลพวงจากการมุ่งมั่นพัฒนาดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาที่ชัดเจนอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่

1. ที่ดินเพื่อการเกษตรถูกเปลี่ยนมือและปรับเปลี่ยนไปใช้เพื่อการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ

2. เกษตรกรเจ้าของที่ดินเกษตรกรรมเดิม เปลี่ยนสภาพไปประกอบอาชีพรับจ้าง หรือมีการขายที่ดินทำกินแล้วเคลื่อนย้ายแรงงานไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Un-Skill Labour) อันมาจากสาเหตุมูลค่าที่ดินที่เพิ่มสูงมากขึ้นเกินความเป็นจริง

3. เกษตรกรที่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม หรือย้อนกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นเดิม ต้องเผชิญกับปัญหาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ที่ดินที่ยังคงเหมาะสมกับเกษตรกรรมมักจะถูกเปลี่ยนมือไปเป็นของนายทุน (Capitalist) ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูงกว่าตามผลของการพัฒนา จึงทำให้เกษตรกรต้องเช่าที่ดินทำกิน หรือเป็นผู้รับจ้างทำการเกษตร ซึ่งนอกจากจะมีรายได้ต่ำแล้ว ยังขาดซึ่งโอกาสที่จะได้รับความช่วยเหลือหรือใช้สวัสดิการจากรัฐด้วย

งานศึกษาชิ้นนี้จึงได้มีการทำการศึกษาโดยใช้พื้นที่ ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรและมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมกันมากพื้นที่หนึ่งของประเทศ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพการทำนา

จากการขยายตัวของชุมชนเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเน้นภาคอุตสาหกรรมของรัฐ และมูลค่าที่ดินที่เพิ่มสูงมากขึ้นเกินความเป็นจริง จึงทำให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมและหมู่บ้านจัดสรรขึ้นอย่างมากมายในชุมชนลำลูกกา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนเดิม จากวิถีชีวิตสังคมแบบเกษตรกรรมชนบทมาสู่วิถีชีวิตสังคมชุมชนเมือง มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมมาอยู่ในรูปของแรงงานไร้ฝีมือในระบบการผลิตตามโรงงานอุตสาหกรรม และอีกส่วนหนึ่งก็ยังคงประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรต่อไป แต่เปลี่ยนสภาพไปเป็น “ผู้เช่าที่ดิน” หรือ “ผู้รับจ้างทำการเกษตร” แทน ประชากรกลุ่มเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองในพื้นที่ตำบลลำลูกกาแห่งนี้ นับเป็นกลุ่มประชากรที่ยังคงมีความยากจนข้นแค้น และมีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งเกิดจากผลพวงของการพัฒนาในพื้นที่ และมีกายภาพเป็น “กลุ่มเสี่ยงทางสังคม” ที่รัฐจำเป็นต้องมีนโยบายและมาตรการช่วยเหลือที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจนเกิดภูมิคุ้มกันไม่ให้ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นซ้ำได้อย่างยั่งยืน (Sustainable Development Approach)

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพวิถีชีวิต สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม
2. การเข้าถึงของระบบสวัสดิการของรัฐ และรูปแบบของการช่วยเหลือตนเองของกลุ่มเกษตรกรชาวนาเช่าในพื้นที่ตำบลลูกกา

1.3 วิธีการศึกษา

ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยแบบสำรวจเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยใช้การสัมภาษณ์สังเกตการ และใช้แบบสอบถามช่วยเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ งานการศึกษาชิ้นนี้ได้เลือกชุมชนศึกษา ได้แก่ บ้านคลองนกหวา หมู่ 17 ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอาชีพหลักในชุมชนคือการทำเกษตร และเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นพื้นที่การทำนาเป็นส่วนใหญ่ของพื้นที่ทำการเกษตรในชุมชน และเป็นพื้นที่นาเช่าทั้งหมด

บทที่ 2

ผลการศึกษา

2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ตำบลลำลูกกาสมัยก่อนเป็นที่ราบลุ่มเต็มไปด้วยป่าพงป่าแขมและป่าอ้อ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าทั่วไป ในบางฤดูมีสัตว์ใหญ่ดุร้ายลงมาหาอาหาร เช่น เสือ ค่าง กวาง และหมูป่า จึงทำให้ไม่มีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยเพราะกลัวอันตรายจากสัตว์ร้ายดังกล่าว สภาพของพื้นที่เป็นที่รกร้างกว้างใหญ่ จึงมีชื่อเรียกว่า “ทุ่งหลวง” ต่อมาสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประมาณ พ.ศ. 2433 พระองค์ทรงดำริที่จะพัฒนาประเทศสยามให้เจริญขึ้นและครั้งที่พระองค์เสด็จผ่านทุ่งหลวงแถบนั้น ทรงเห็นว่าทุ่งหลวงกว้างใหญ่ไพศาลมาก ควรจะให้ประชาชนเข้ามาอยู่พักอาศัยทำมาหากิน จึงทรงดำริว่า “กรุงสยาม คลองเป็นสำคัญสมควรต้องขุดทุกปี” จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บริษัทขุดคลองแลคูนาสยามรับไปดำเนินการขุดคลองขึ้นเรียกว่า คลองหกวา (ขุดกว้าง 6 วา) เริ่มจากคลองซอยที่ 2 ไปจนถึงอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทาง 900 เส้นเศษ และขุดคลองซอยที่เป็นระยะห่างกัน 60 เส้น จำนวน 16 คลอง ผลจากการขุดคลองนี้ จึงทำให้ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงกันต่างก็อพยพลงไพร่เข้ามาอยู่อาศัยและทำการเพาะปลูกกันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าว ซึ่งอาชีพการทำนาเป็นอาชีพหลักของคนที่นี่มาตั้งแต่อดีต อันเป็นผลพวงมาจากนโยบายของรัฐในช่วงสมัย พ.ศ. 2420 – 2453 ที่จะให้มีการขยายเนื้อที่ในการเพาะปลูกข้าว

สำหรับชื่อลำลูกกา นี้ ตามประวัติบอกว่าแต่เดิมนั้น ในท้องที่นี้มีลำธารไหลผ่านมาบรรจบเป็นรูปตึกกา และปรากฏว่ามีนกมาอาศัยทำรังอยู่เป็นจำนวนมาก เพราะที่รวมของลำธารนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยกุ้ง ปลา และอาหารของสัตว์นานาชนิด ประชาชนจึงเรียกบึงนี้ว่า “บึงลำลูกกา” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาคำว่า “บึง” ได้หายไป เหลือแต่คำว่าลำลูกกา สันนิษฐานว่าเป็นเพราะนิยมใช้คำสั้น

ในสภาพปัจจุบัน ภาพในอดีตของลำลูกกาได้ค่อยๆ เลือนหายไปเมื่อมีการขยายตัวเข้ามาของสังคมชุมชนเมืองและระบบเศรษฐกิจในยุคระบบทุนนิยม ได้ก่อให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรรของพวคนายทุนขึ้นอย่างมากมายในพื้นที่ จากการเข้ามาของสังคมชุมชนเมืองทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมความเป็นอยู่และค่านิยมในสังคมที่เปลี่ยนไปตามกระแสนิยมของสังคมเมือง ส่งผลให้สภาพวิถีชีวิตของชาวนาในลำลูกกาเกิดการปรับตัวและรับสภาพของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในรูปของที่ดินทำกินที่กลุ่มเกษตรกรชาวนาไม่ได้เป็นเจ้าของแต่ที่ดินเหล่านั้นกลับอยู่ในมือของกลุ่มนายทุนเอกชนที่ไม่ได้มีการประกอบอาชีพทำนาแต่อย่างใด จึงทำให้เกษตรกรชาวนาเหล่านี้ต้องมีสภาพเป็น “ผู้เช่าที่ดินทำกิน” การดิ้นรนในการดำรงชีวิต ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำมาหากิน ทำให้การประกอบอาชีพทำนาจากในอดีตที่เคยมีการทำนาเพื่อการยังชีพในครัวเรือน ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นการทำนาเพื่อการจำหน่าย กระบวนการและปัจจัยในการผลิตก็มีการปรับเปลี่ยนจากในอดีตที่มีการใช้วัวใช้ควาย มีการช่วยกันลงแขกของกลุ่มเกษตรกร มาเป็น

การใช้เครื่องจักรเทคโนโลยีแทนการใช้วัวใช้ควายที่มีมาแต่ดั้งเดิมเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณมากและรวดเร็ว การช่วยกันลงแขกในอดีตได้ผันแปรมาสู่ในรูปแบบของถ้างแรงงานโดยให้ผลตอบแทนในรูปแบบของค่าจ้างที่เป็นมูลค่าเงินแทนการช่วยเหลือด้วยน้ำใจ

2.2 สภาพทั่วไปของบ้านคลองหกวา

บ้านคลองหกวา หมู่ 17 ตำบลลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี อยู่บริเวณคลองซอยที่ 9 มีคลองหกวาไหลผ่านชุมชน มีอาณาเขตติดต่อ ได้แก่ ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี ทิศใต้ติดต่อกับ เขตมีนบุรี จังหวัดกรุงเทพฯ ทิศตะวันออกติดกับตำบลบึงทองหลาง จังหวัดปทุมธานี ทิศตะวันตกติดกับตำบลบึงคำพร้อย จังหวัดปทุมธานี โดยบ้านคลองหกวาเป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่เป็นดินเหนียวเหมาะแก่การทำนามีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดปี

ปัจจุบันบ้านคลองหกวามีพื้นที่ 1,450 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 1,326 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ทำนาทั้งหมด 1,326 ไร่ ดังจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านคลองหกวามีพื้นที่ทำการเกษตรมากถึง 91.45 % ของพื้นที่ทั้งหมด มีประชากรจำนวน 361 คน ครัวเรือน 55 ครัวเรือน อยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา โดยมีนายสุภาพ ระดมเล็ก เป็นประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา นายเกตุ สำเนา เป็นผู้ใหญ่บ้าน อาชีพหลักของคนในชุมชนคือการทำนา โดยเป็นนาเช่าเป็นส่วนใหญ่

ในส่วนของสถานที่ราชการนั้น ในชุมชนบ้านคลองหกวาไม่มีสถานที่ราชการหน่วยงานใดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน จะมีก็แต่หน่วยงานราชการที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนบ้านคลองหกวา อันได้แก่ 1). ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ตั้งอยู่ที่ หมู่ 5 ตำบลลำลูกกา 2). สถานบริการสาธารณสุข โดยมีสถานีนามัยตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับชุมชนบ้านคลองหกวาอยู่ 2 แห่ง ได้แก่ สถานีอนามัยตำบลลำลูกกา ตั้งอยู่ที่ หมู่ 18 ตำบลลำลูกกา โดยมีนายเฟื่องเพชร เจริญผลเป็นหัวหน้า และสถานีนามัยทรัพย์ – บุญชู ตั้งอยู่ที่ หมู่ 6 ต.ลำลูกกา มีนางจินตนา จันทะมานเป็นหัวหน้า ส่วนโรงพยาบาลชุมชน ได้แก่โรงพยาบาลลำลูกกา ตั้งอยู่บริเวณคลอง 12 ตำบลพืชมุด ซึ่งอยู่ห่างไกลจากชุมชนบ้านคลองหกวามาก 3). สถานศึกษาในตำบลลำลูกกามีทั้งสิ้น 6 แห่ง โดยแบ่งเป็นสถานศึกษาที่เปิดการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 แห่ง เปิดสอนระดับประถมศึกษาตอนต้นถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 แห่ง และเปิดสอนในระดับประถมศึกษาตอนต้นถึงระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 4 แห่ง ซึ่งชุมชนบ้านคลองหกวาไม่มีสถานศึกษาดังอยู่ในพื้นที่ชุมชนเลย โดยสถานศึกษาที่ใกล้ที่สุด ได้แก่ โรงเรียนวัดธัญผล ตั้งอยู่ที่หมู่ 15 ซึ่งเปิดการสอนในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6

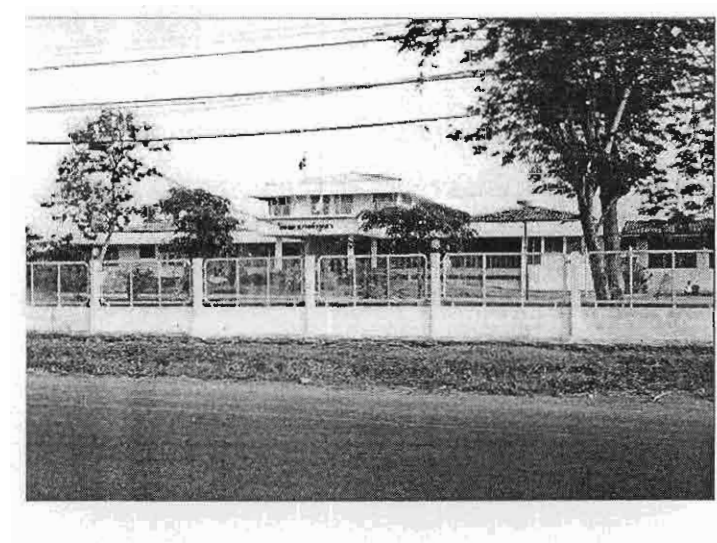
รูปภาพที่ 1 : ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลลำลูกกา

รูปภาพที่ 2 : สถานีอนามัยตำบลลำลูกกา

รูปภาพที่ 3 : โรงพยาบาลลำลูกกา

ตารางที่ 1 : รายชื่อสถานศึกษาในตำบลลำลูกกา

ชื่อสถานศึกษา	สังกัด	ที่อยู่	ระดับการศึกษาที่เปิดสอน
เจริญดีวิทยา	สปช.	หมู่ 10 ต.ลำลูกกา	ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6
วัดดอนใหญ่	สปช.	หมู่ 9 ต.ลำลูกกา	ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6
วัดธัญผล	สปช.	หมู่ 5 ต.ลำลูกกา	ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6
วัดลานนา	สปช.	หมู่ 2 ต.ลำลูกกา	ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6
วัดสมุหราชบุรีบำรุง	สปช.	หมู่ .1 ต.ลำลูกกา	ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3
ลำลูกกา	สศ.	หมู่ 5 ต.ลำลูกกา	มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6

*หมายเหตุ ข้อมูลจากสำนักงานศึกษาธิการอำเภอลำลูกกา อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

สปช. = สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ

สศ. = กรมสามัญศึกษา

รูปภาพที่ 4 : โรงเรียนวัดธัญผล

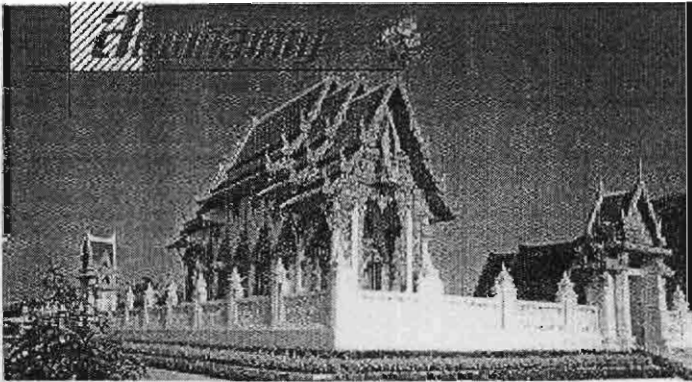

ในเรื่องของศาสนา ในชุมชนบ้านคลองนกหวาประกอบไปด้วยประชากรที่มีความหลากหลายทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นพุทธหรืออิสลาม ซึ่งในชุมชนบ้านคลองนกหวาเองก็มีได้มีสถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ก็ไม่ได้เป็นปัญหาหรืออุปสรรคแต่ประการใดแก่พุทธศาสนิกชนและอิสลามิกชนทั้งหลาย ทั้งนี้สถานประกอบพิธีกรรมทางศาสนาก็มีอยู่ตามพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง มีการเดินทางที่สะดวกไม่ไกลจากชุมชนมากนัก

ตารางที่ 2 : รายชื่อวัดในตำบลลำลูกกา

ชื่อวัด	เจ้าอาวาส	ที่อยู่
วัดธัญผล	พระมหากล้า กตปุญโญ	หมู่ 5 ต.ลำลูกกา
วัดดอนใหญ่	พระครูสังฆรักษ์สมทรง กนตสีโล	หมู่ 9 ต.ลำลูกกา
วัดลานนา	พระอธิการอำพล ไสโรปัญโญ	หมู่ 2 ต.ลำลูกกา
วัดสมุทราชวรวิหาร	พระแสงว ทิปถมโม	หมู่ 1 ต.ลำลูกกา

รูปภาพที่ 5 : วัดธัญผล

ตารางที่ 3 : รายชื่อมัสยิดในตำบลลำลูกกา

ชื่อมัสยิด	โต๊ะอิหม่าน	ที่อยู่
มัสยิดกอมิสยามี	นายอารมณ อากีบ	หมู่ 5 ต.ลำลูกกา
มัสยิดอิรอต้าตุลกาแม	นายพ่ายบ สลาฮุลอิน	หมู่ 10 ต.ลำลูกกา
มัสยิดคารูลอิบาตะห์	นายสุทิน หมุดทอง	หมู่ 3 ต.ลำลูกกา

ตารางที่ 4 : แสดงจำนวนและร้อยละของการครอบครองที่ดินที่อยู่อาศัย

ลักษณะการครอบครอง	จำนวน	ร้อยละ
เช่า	30	93.8
ของตนเอง	2	6.3
รวม	32	100

ตารางที่ 5 : แสดงจำนวนและร้อยละของการครอบครองปัจจัยที่ดินทำนา

ลักษณะการครอบครอง	จำนวน	ร้อยละ
เช่า	30	93.8
ทั้งของตนเองและเช่าบางส่วน	2	6.3
รวม	32	100

ตารางที่ 6 : แสดงจำนวนและร้อยละของจำนวนนาที่เช่า

จำนวนนาที่เช่า	จำนวน	ร้อยละ
Valid 10	1	3.1
24	1	3.1
25	2	6.3
30	9	28.1
35	1	3.1
40	8	22.9
45	2	6.3
50	5	16.6
55	3	9.4
60	1	3.1
รวม	32	100

และจากตารางที่ 5 - 6 จะเห็นได้ว่าจากกลุ่มตัวอย่างชาวนาในชุมชนบ้านคลองหวามีการเช่าที่นา นั้นคิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ โดยแยกเป็นมีที่นาของตนเองบางส่วนและเช่าเพิ่ม มีจำนวน 2 ครัวเรือน คิดเป็น 6.3 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และไม่มีที่นาของตนเองต้องเช่าที่นาทั้งหมด มีจำนวน 30 ครัวเรือน คิดเป็น 93.89 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และชาวนาในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะมีการเช่าที่นาอยู่ที่ 30

ไร่ ต่อ 1 ครัวเรือน คิดเป็น 28.1 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด รองลงมาคือ 40 ไร่ คิดเป็น 22.9 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยมีเพียงครอบครัวเดียวเท่านั้นที่มีการเช่าที่นาตั้งแต่ 50 ไร่ขึ้นไป หรือ 3.1 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ทั้งนี้จำนวนตัวเลขพื้นที่เช่ามายังเหมาวมถึงพื้นที่ว่างเปล่าอีกบางส่วนที่ไม่ได้ให้ประโยชน์จากการทำนา เช่นทางเดินเท้า เป็นต้น

ในการทำสัญญาเช่านี้มีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภท คือ 1) การทำสัญญาเช่าแบบเป็นรายลักษณะอักษรแบบปีต่อปี ซึ่งในการทำสัญญาประเภทนี้จะเกิดในหมู่บ้านทุนเจ้าของที่นาที่ไม่รู้จักมักคุ้นกับชาวนา 2) การทำสัญญาปากเปล่าไม่เป็นรายลักษณะอักษรกำหนด ซึ่งจะมาจากนายทุนที่มีความรู้จักมักคุ้นกับชาวนามาตั้งแต่รุ่นอดีตของนายทุน โดยส่วนใหญ่สัญญาประเภทนี้จะเป็นโดยการสืบทอดรับช่วงการครอบครองที่ดินจากรุ่นพ่อรุ่นแม่

สำหรับชาวนาที่เช่าที่ดินนี้ อาจจำแนกรูปแบบการเช่าที่ดินในชุมชนได้ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1) ผู้เช่าที่ดิน (ชาวนา) จะจ่ายค่าเช่าให้แก่นายทุนเจ้าของที่ดินในรูปของตัวเงิน ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ตายตัว ซึ่งในกรณีนี้ชาวนาจะถือได้ว่าเป็นผู้รับภาระของความเสี่ยง โดยที่ชาวนาเช่าที่จะต้องเสี่ยงกับปัญหาอยู่ด้วยกัน 2 ประการคือ (1) ข้าวที่ผลิตออกมานั้นอาจมีผลผลิตที่ต่ำกว่าที่คาดกันไว้ โดยเรียกการเสี่ยงชนิดนี้ว่า การเสี่ยงด้านผลิตผล และ (2) ข้าวที่ผลิตออกมาได้นั้นเมื่อนำไปจำหน่ายอาจจะได้ในราคาต่ำกว่าที่คาดไว้ การเสี่ยงนี้จะเรียกว่า การเสี่ยงทางด้านราคา ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้ว่าผลผลิตที่ผลิตได้และราคาของผลผลิตที่จำหน่ายได้จะเป็นอย่างไร ค่าใช้จ่ายทางด้านค่าเช่าก็ยังจะเป็นตัวเลขที่คงที่ รายได้สุทธิที่ชาวนาจะได้รับนั้นขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ผลิตได้และราคาของผลผลิตในช่วงนั้น

2) ผู้เช่าที่ดิน (ชาวนา) จะจ่ายค่าเช่าในรูปของผลผลิตคิดเป็นจำนวนถึงต่อไร่โดยตีมูลค่าค่าเช่าออกมาเป็นจำนวนราคาผลผลิตต่อถึงในช่วงนั้นๆ ในกรณีนี้ชาวนาสามารถที่จะผลักภาระความเสี่ยงทางด้านราคาไปให้แก่เจ้าของส่วนหนึ่ง โดยภาระความเสี่ยงนั้นจะตกแก่เจ้าของที่ดิน และโดยส่วนใหญ่ก็จะมีการใช้รูปแบบวิธีที่ 2 นี้ในการจ่ายค่าเช่าที่นา

ตารางที่ 7 : รายชื่อผู้เป็นเจ้าของโฉนดที่ดินและจำนวนที่ดินที่ครอบครองในชุมชนบ้านคลองหวา

ลำดับ ที่	เจ้าของที่ดิน		เลขที่ ดิน	จำนวนเนื้อที่ดิน			ลักษณะการทำ ประโยชน์ที่ดิน
	ชื่อ	ที่อยู่ปัจจุบัน		ไร่	งาน	วา	
1.	นายบุญเลิศ พึ่งรุ่ง	11ม.8 ต.บางแคเหนือ อ.ภาษีเจริญ กทม.	1864	100	3	29	ให้เช่า
2.	น.ส. วนิดา อนันห์นัย	1023/4 ถ.สุขุมวิท 71 อ.ภาษีเจริญ กทม.	1521	80	-	63	ให้เช่า
3.	นายเงิน จิมศิริบุญ	21 ม.18 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	1667	30	-	45	ให้เช่า
4.	นายเฉลิม หินทองเมือง	29 ม.4 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	3351	20	-	-	ให้เช่า
5.	นายชวดหลี แซ่ประเสริฐ	46 ม.17 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	1743	15	1	07	ทำนา
6.	น.ส.จิราภรณ์ ภูทองคำ	119 คลองตัน พระโขนง กทม.	1518	33	2	30	ให้เช่า
7.	นายพจน์-นางเบญจมาศ ศุภนิทัศน์กร	406 ถ.สุทธิสาร ดินแดง กทม.	76970	4	-	52	ให้เช่า
8.	นายเกษม กุศลทศกุล	100 ม.2 ต.บางจาก อ.พระประแดง สมุทรปราการ	1516	3	3	36	ให้เช่า
9.	นายเกษม กุศลทศกุล	100 ม.2 ต.บางจาก อ.พระประแดง สมุทรปราการ	1970	1	1	04	ทำนา
10.	นายเกรียง สุธีบุตร	นางเนตรนภา ชัยสิงหาญ น.ส.ชมพูนุช มดทองคำ	3581	10	-	41	ทำนา
11.	นางสุภา สีนอำพร	100 ม.2 ต.บางจาก อ.พระประแดง สมุทรปราการ	1515	10	-	-	ทำนา
		258 ถ.พหลโยธิน ลาดยาว บางเขน กทม.	1664	40	-	03	ให้เช่า

12.	นายเกษม กุศลทศกุล นายเกรียง สุธีบุตร นางเนตรนา ชัยสิงหาญ น.ส.ชมพูนุช มดทองคำ	100 ม.2 ต.บางจาก อ.พระประแดง สมุทรปราการ	3582	30	-	-	ทำนา
13.	นางวิไลย์ ได้ผลัญญา นายไชยยศ ผลสุวรรณ	2 ม. 17 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	1502 2470	63 30	3 -	34 -	ให้เช่า
14.	นายสมควร แซ่ประเสริฐ	15 ม.8 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	1473	19	3	67	ทำนา
15.	นายโชน คณาเดิม	40 ม.1 ต.ศาลายา อ. นครไชยศรี นครปฐม	1517	40	-	87	ให้เช่า
16.	นางมาลัย โสทธิเศรษฐ์	447 ม.10 ต.น้อย ใหญ่ อ.บางละมุง ชลบุรี	3273	30	-	-	ทำนา
17.	นายรังสรรค์ แซ่ ประเสริฐ	39 ม.17 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี 12251	1519 12251	40 1	- 1	14 30	ทำนา ว่างเปล่า
18.	นายเกษม กุศลทศกุล	100 ม.2 ต.บางจาก อ.พระประแดง สมุทรปราการ	4116 10296	21 2	3 3	23 36	ให้เช่า
19.	นางทองสุข ไทยประคอง	15 ม.4 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	1666	25	-	35	ให้เช่า
20.	นายสนธิ อนันนันท	1023/16 สุขุมวิท 77 พระโขนง กทม	2330	50	-	82	ให้เช่า
21.	น.ส.จุไร แซ่ตั้ง	25 ม.22 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	2720	20	-	-	ให้เช่า
22.	นางอำนวย พึ่งข้า	1840/50 บางพลัด ยานนาวา กทม	2221	5	3	68	ทำสวน
23.	นางอำนวย พึ่งข้า	1840/50 บางพลัด ยานนาวา กทม.	2038	43	-	77	ทำสวน บ่อปลา ให้เช่า
24.	นายสุชาติ วัฒนะขจร	29 ม.22 ต.บึง ทองหลวง อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	1511	6	2	87	ให้เช่า

25.	นส.ฉวีวรรณ โสติกเศรษฐ์ กับพวก	37 ม.17 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	3272	38	2	96	ทำนา
26.	นางคาทรีโกะ ศิริวัฒน ศักดิ์กุล	226 ลาดยาว บางเขน กทม.	5102	15	-	17	ให้เช่า
27.	นายประสิทธิ์ คนตระกูล	1064/71 ลาดยาว	1522	25	-	13	ให้เช่า
28.	นายจำเนียร,นางสุรีย์	บางเขน กทม 35 ม.16 ต.บึงคำ	1555	50	-	10	ทำนา
29.	นายชาญวิทย์ สุทธิพงษ์	พร้อย อ.ลำลูกกา	1514				
30.	นางสุนีย์ แก้วศรี	ปทุมธานี	1513	25	1	27	ให้เช่า
			76433	3	3	19	
31.	นายสมบุญ บัวสุวรรณ		3782	30	-	45	ทำนา
32.	นายวิชัย วาลิกติลก	279 ม.8 บางปะกอก ราษฎร์บูรณะ กทม.	30346	-	1	94	ว่างเปล่า
			30347	-	1	94	ว่างเปล่า
33.	น.ส.บังอร ทรัพย์สิน	172/2 ซ.นพเก้า บาง ซื่อ กทม.	39994	-	2	30	ว่างเปล่า
34.	นายอภัย เขตเจนการ	8/147 ม.8 นองแหม กทม.	36659	1	-	70	ว่างเปล่า
35.	นายเจ้า โสติกเศรษฐ์	37 ม.17 ต.ลำลูกกา อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	2262	30	-	-	ทำนา
36.	นายสุชิน วัฒนะขจร	29 ม.22 ต.บึง ทองหลาง อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	59051	1	3	70	ทำสวน
37.	นายสมชาย วัฒนะขจร	330/2 ม.1 ราษฎร์ บูรณะ กทม.	59090	9	3	-	ให้เช่า
38.	น.ส.นิตยา วัฒนะขจร	250 ห้วยขวาง กทม.	59048	9	3	-	ให้เช่า
39.	น.ส.จินตนา วัฒนะขจร	29 ม.22 ต.บึง ทองหลาง อ.ลำลูกกา ปทุมธานี	59049	9	3	-	ให้เช่า
40.	นางมนต์นิฐ วัฒนะขจร	250 ห้วยขวาง กทม	59047	9	3	-	ให้เช่า
41.	นางสีนวล สายสว่าง	303 ม.1 ต.ห้วยจระเข้ นครปฐม	76536	25	1	29	ให้เช่า
			76431	3	3	19	
42.	นายอุดม พึ่งรุ่ง	121 ม.8 บางแคเหนือ ภาษีเจริญ กทม.	76432	6	1	31	ให้เช่า
			76437	42	-	74	

43.	นางสำเนียง เกตุแก้ว	89/3 ม.4 บางแค	76430	6	1	31	ให้เช่า
		เหนือ ภาษีเจริญ ฤทรม	76435	42	-	74	
44.	นางอำพร ได้ผลธัญญา	2 ม. 17 ต.ลำลูกกา	44937	17	1	33	ทำนา
		อ.ลำลูกกา ปทุมธานี					

หมายเหตุ ข้อมูลจาก องค์การบริหารส่วนตำบล ต.ลำลูกกา พ.ศ. 2545

จากตารางที่ 7 จะแสดงให้เห็นได้ว่านายทุนเจ้าของที่เหล่านี้โดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่ใช่คนในพื้นที่ชุมชนจะเป็นคนจากพื้นที่อื่นตามเมืองใหญ่ที่มีกำลังทางเศรษฐกิจสูงในการที่จะครอบครองปัจจัยที่ดินไว้เป็นของตนเองเพื่อประโยชน์ของตน

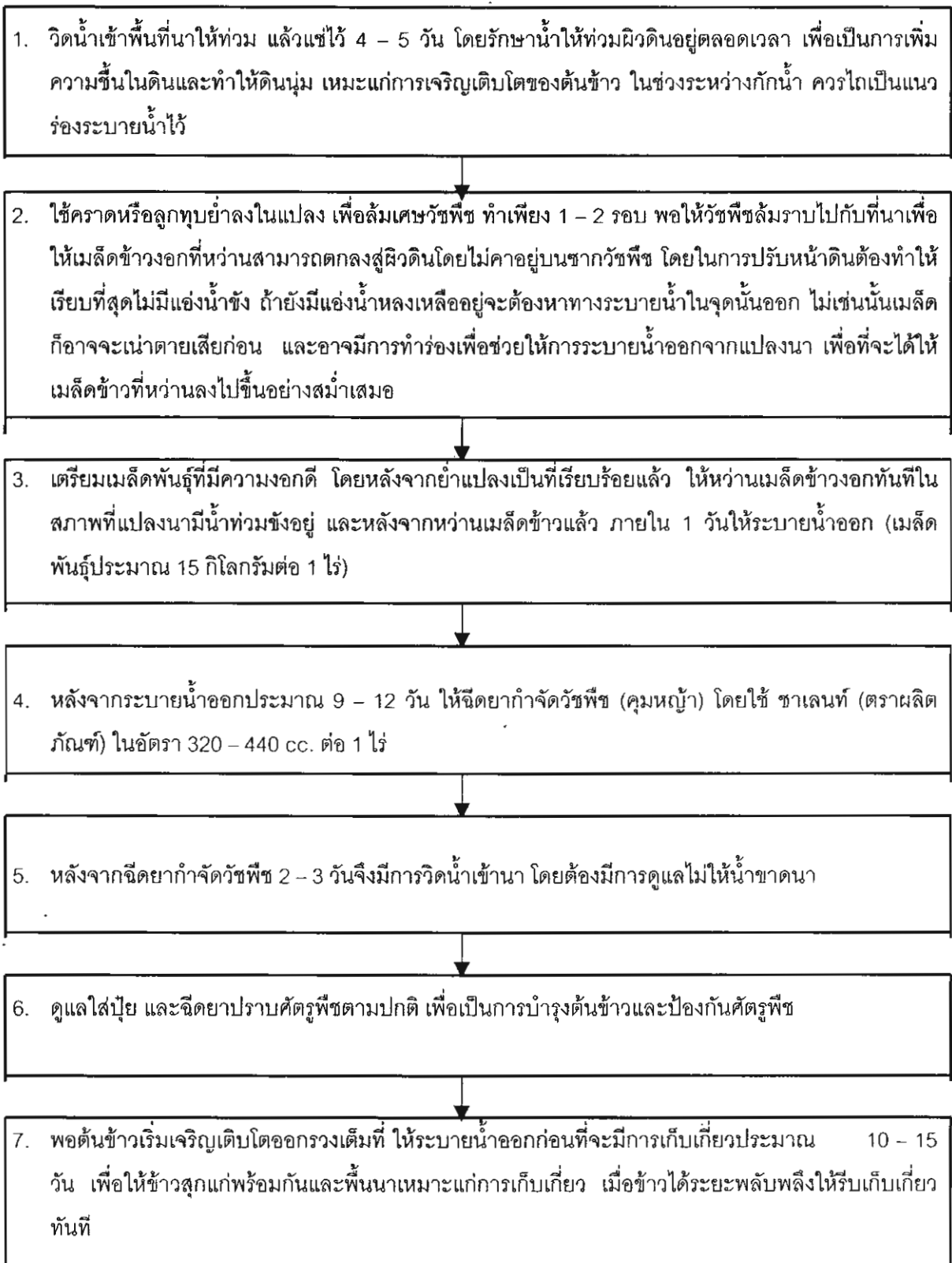
2.4 วิถีชีวิตและการผลิตของชาวนา

ชาวนาในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองหกวา ในปัจจุบันเป็นการทำนาปรังแบบนาหว่านน้ำตาม โดยอาศัยน้ำจากคลองชลประทาน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการเสียเวลาในการตกลำและปักดำ อีกทั้งยังเป็นการทุ่นค่าแรงงาน ประหยัดเวลาให้ผลผลิตต่อไร่ที่สูง ซึ่งในปัจจุบันในการมีการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิต ไม่ว่าจะเป็นรถไถนา รถเกี่ยวข้าว เครื่องสูบน้ำ แทนการใช้วัวใช้ควายที่เป็นรูปแบบที่เคยทำกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมที่เริ่มหมดไปตามยุคสมัย ทั้งนี้สาเหตุที่มีการนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในระบบกระบวนการผลิตก็เพื่อที่จะให้เกิดความรวดเร็ว ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำนา ซึ่งเมื่อมีความรวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการผลิต ผลผลิตที่จะได้รับก็จะมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นและจำหน่ายได้ทันต่อความต้องการของตลาด ทำให้ชาวนามีรายได้ที่มากขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิต โดยปกติชาวนาในชุมชนจะมีการทำนากันปีละ 2 ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งของการทำนาจะกินเวลาประมาณ 4 เดือน ตั้งแต่การเตรียมดินจนถึงเก็บเกี่ยว โดยในช่วงเวลาหลังเก็บเกี่ยวจะเป็นการพักหน้าดินเพื่อความสมบูรณ์ของดินเป็นเวลาประมาณ 1 เดือน (ใหม่ สอทะโชติ ชาวนา ,สัมภาษณ์ มกราคม พ.ศ.2545) พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกกันมากในชุมชนได้แก่พันธุ์สุพรรณบุรี 1

รูปภาพที่ 6 : นายใหม่ สอทะโชติ ชาวนาวัย 62 ปี

ตารางที่ 8 : กระบวนการในการทำนา

ชาวนาในชุมชนบ้านคลองหวาจะประกอบอาชีพชาวนาเป็นอาชีพหลักเพียงอย่างเดียว เพราะชาวนาเหล่านี้เป็นบุคคลที่ส่วนใหญ่มีการศึกษาที่น้อย อยู่ในช่วงอายุวัยกลางคนถึงสูงอายุซึ่งชาวนาเหล่านี้ช่วยรุ่นพ่อแม่ประกอบอาชีพทำนาจนมาตั้งแต่เด็กๆ ดังนั้นจึงทำให้ชาวนาเหล่านี้ไม่มีทางเลือกหรือทางออกในการที่จะไปประกอบอาชีพอื่นๆที่นอกเหนือจากการทำนาที่พวกเขาเหล่านี้มีความถนัดในวิชาชีพนี้ได้ ดังตารางที่ 9 และตารางที่ 10

ตารางที่ 9 : แสดงจำนวนและร้อยละของการศึกษาชาวนา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	1	3.1
ประถมศึกษา	29	90.6
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	2	6.3
รวม	32	100

จากตารางที่ 9 จะเห็นได้ว่าชาวนาในชุมชนจบการศึกษาแค่ระดับประถมศึกษา มีถึง 90.6 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยวุฒิการศึกษาสูงสุดได้แก่มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีเพียง 6.3 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และมีผู้ไม่ได้รับการศึกษาอีก 1 คน คิดเป็น 3.1 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตารางที่ 10 : แสดงจำนวนและร้อยละของอายุชาวนา

อายุของชาวนา	จำนวน	ร้อยละ
36	1	3.1
37	2	6.3
38	2	6.3
39	2	6.3
40	3	9.4
41	1	3.1
42	2	6.3
43	1	3.1
44	1	3.1
45	4	12.5
46	1	3.1
47	3	9.4
48	1	3.1
52	4	12.5
57	1	3.1
58	2	6.3
62	1	3.1
รวม	32	100

จากตารางที่ 10 จะเห็นว่าอายุชาวนาโดยส่วนใหญ่ มีอายุ 45 ปี และ 52 ปีในอัตราที่เท่ากันคือ 12.5 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และชาวนาที่มีอายุมากที่สุด คือ มีอายุ 62 ปี นั่นคือ นาย ใหม่ สอทะโชติ ซึ่งทำนามาตั้งแต่เด็กๆจนถึงปัจจุบัน คิดเป็น 3.1เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อายุน้อยที่สุดของชาวนาคือ 36 ปี คิดเป็น 3.1เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ผลผลิตที่ได้ผลิตได้โดยส่วนใหญ่จะมีปริมาณ 60 – 80 ถังต่อไร่ ราคาผลผลิตในรอบปีที่ผ่านมา อยู่ในอัตรา 3,300 – 4,200 บาทต่อเกวียน ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของข้าวเปลือกและความสนทนหมคุ่นเคยของชาวนากับเจ้าแ่งโรงสี ดังตารางที่ 11

เงื่อนไขในการซื้อข้าว ทางโรงสีจะเป็นผู้กำหนดทั้งสิ้น โดยชาวนาไม่มีทางเลือก เพราะถ้าเปรียบเทียบระหว่างการทำนายผลผลิตให้กับโรงสีของนายทุนกับกลุ่มสหกรณ์ของภาครัฐ ชาวนาก็เลือกที่จะจำหน่ายผลผลิตให้แก่นายทุนเอกชนมากกว่าภาครัฐ ถึงแม้ว่าจะถูกกดขี่ราคาผลผลิตจากเจ้าแ่งเจ้าของโรงสีก็ตาม เพราะด้วยเงื่อนไขของสหกรณ์ของภาครัฐที่ตั้งไว้ในกรับซื้อนั้นมีกฎเกณฑ์มากมายและในขณะเดียวกันก็มีการ

ชำระเงินล่าช้า แม้ว่าราคาของผลผลิตที่สหกรณ์จะให้มีความสูงกว่ก็ตาม แต่ในภาวะการจำเป็นในด้านของรายจ่าย ทั้งในส่วนของการครองชีพ ค่าปัจจัยการผลิตที่ไปกู้หนี้ยืมสินมา เป็นผลให้ชาวนาต้องยอมให้โรงสีของนายทุนเอาเปรียบในเรื่องของราคาผลผลิต ทั้งๆที่เป็นสิ่งที่ชาวนารู้มาอยู่ตลอดเวลาแต่ก็ไม่สามารถที่จะทำอะไรได้ ดังคำพูดของชาวนาที่สะท้อนให้เห็นถึงการไม่มีทางเลือก จนอำนาจในการต่อรองของชาวนาว่า “มาถึงป่าช้าไม่เผาก็ต้องฝัง ข้าวมาถึงโรงสีก็ต้องขาย...มันไม่มีทางเลือก” สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงการจนอำนาจของชาวนาที่ไม่สามารถที่จะต่อรอง หรือเรียกร้องความเป็นธรรมได้

ตารางที่ 11 : แสดงจำนวนและร้อยละของราคาข้าวเปลือกที่จำหน่าย / เกวียน

ราคาข้าวเปลือก(1เกวียน)	จำนวน	ร้อยละ
Valid 3,300	1	3.1
3,400	1	3.1
3,500	13	40.6
3,700	1	3.1
3,800	9	28.1
4,000	9	18.8
4,200	1	3.1
รวม	32	100

จากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่าราคาข้าวเปลือกที่จำหน่ายได้โดยส่วนใหญ่อยู่ที่เกวียนละ 3,500 บาท คือ 40.6 เปอร์เซ็นต์ ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ดังนั้นรายได้จากผลผลิตของชาวนาจะมีรายได้โดยประมาณอยู่ที่ $(3,500 \times 80/100)$ โดยคิดผลผลิต 80 ถังต่อไร่ ชาวนาจะมีรายได้ประมาณ 2,800 บาทต่อไร่ (100 ถัง = 1 เกวียน) ซึ่งจากคำบอกเล่าของชาวนาในชุมชน ว่าชาวนาที่ทำนาได้ผลผลิตต่อไร่มากกว่า 80 ถังขึ้นไปถือว่าเก่งมาก แทบจะไม่มีใครทำได้ถึงขนาดนั้นได้ (เกตุ ลำภา ขาวนา , สัมภาษณ์ มกราคม พ.ศ. 2545)

ซึ่งจากผลผลิตที่ให้รายได้ที่น้อยและยังต้องมีค่าใช้จ่ายในส่วนของการปัจจัยต่างๆในการทำนาที่สูง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของค่าเช่าที่ ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าวัชพืชและศัตรูข้าว ค่าเช่าปัจจัยการผลิต (รถเกี่ยวข้าว ฯลฯ) และยักรวมถึงหนี้สินต่างๆที่กู้ยืมมาเพื่อใช้ในการผลิตและยังชีพ ดังนั้นทางออกของการที่จะสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างพอเพียงได้ในสังคมของครอบครัวเกษตรกรชาวนาเหล่านี้ก็คือ จำเป็นที่จะต้องมียาได้เสริมให้แก่ครัวเรือนเพื่อที่จะได้แบ่งเบาภาระจากค่าใช้จ่ายต่างๆ รายได้เสริมโดยส่วนใหญ่ของครัวเรือนในชุมชนบ้านคลองนกหวาจะมาจากการทำงานที่บ้านหรือลูกๆไปรับจ้างเป็นแรงงานไร้ฝีมือตามโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวเข้ามาในเขตพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง โดยรายได้ส่วนใหญ่จากการประกอบอาชีพแรงงานไร้ ฝีมือจะมีรายได้ต่อเดือนคนละ 4,000 – 5,000 บาท แล้วแต่ทักษะและคุณสมบัติของแต่ละบุคคล จากสภาพปัจจุบันคนรุ่นหนุ่มรุ่นสาวเริ่มที่จะหันมาประกอบอาชีพแรงงานรับจ้างไร้ฝีมือตามโรงงานอุตสาหกรรมแทนการทำงานกันมาก

ขึ้น ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 10 ที่ชาวนาจะอยู่ในช่วงวัยกลางคนขึ้นไป ไม่มีรุ่นหนุ่มรุ่นสาวที่จะประกอบอาชีพทำนาเลย ซึ่งในอนาคตภายภาคหน้าเมื่อหมดพันธุ์จากชาวนารุ่นนี้ไปแล้ว อาชีพการทำนาในชุมชนจะเหลือน้อยลงหรือแทบจะหมดไปจากชุมชนบ้านคลองหกวา (เกตุ สำภา ชาวนา , สัมภาษณ์ มกราคม พ.ศ. 2545)

2.5 ค่าใช้จ่ายในการทำนา

ในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการทำนาของชาวนาก็มีความสำคัญต่อความอยู่รอดในการดำรงชีวิตของชาวนาได้ ซึ่งทางชาวนามีต้นทุนการผลิตสูง ผลตอบแทนที่ได้รับก็จะมีค่าน้อยตามความผันแปรของต้นทุนการผลิต ทั้งนี้สามารถที่จะแยกพิจารณาจ่ายของชาวนาในการทำนาออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน
2. ต้นทุนผันแปร ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช น้ำมัน ค่าแรงงาน ค่าเช่ารถเกี่ยว และอื่นๆ

ตารางที่ 12 : แสดงจำนวนและร้อยละของค่าเช่าที่นา

	ค่าเช่าที่นา	จำนวน	ร้อยละ
Valid	8 ถึง / ไร่ / ปี	11	34.4
	9 ถึง / ไร่ / ปี	12	37.5
	10 ถึง / ไร่ / ปี	7	21.9
	10 ถึง / ไร่ / ปี	2	6.3
	รวม	32	100

จากตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่า มีนายทุนเจ้าของที่ดินจะมีการเก็บค่าเช่าที่อยู่ด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ 1) แบบจ่ายในรูปของตัวเงินที่แน่นอนตายตัวและ 2) แบบจ่ายในรูปของปริมาณผลผลิตโดยดีเป็นมูลค่าราคาผลผลิตในช่วงนั้นๆ และจากตารางจะเห็นได้ว่ามีมากถึง 93.8 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีการชำระค่าเช่าในรูปของแบบที่ 2 โดยอัตราค่าเช่าส่วนใหญ่อยู่ที่ 9 ถึง / ไร่ / ปี คิดเป็น 37.5 เปอร์เซ็นต์ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ดังจะเห็นได้ว่าชาวนาเหล่านี้จะต้องเสียค่าเช่าที่ดินในการทำนาถึง 1 ใน 10 ของผลผลิตที่ได้ หรือประมาณร้อยละ 8 - 10 ถึง ในขณะที่ชาวนาสามารถที่จะผลิตได้ข้าวไร่ละ 60 - 80 ถึง ถ้าราคาข้าวเกี่ยวนละ 3,500 บาท จะต้องเสียค่าเช่าที่นาคิดเป็นเงินโดยประมาณปีละ 350 บาทต่อไร่ (100 ถึง = 1 เกวียน) ซึ่งชาวนาเช่าที่เหล่านี้จะต้องมีทุนการผลิตที่สูงกว่าชาวนาที่มีที่นาของตนเองในชุมชนพื้นที่อื่นๆ

2.6 ตลาดแรงงาน

แรงงานส่วนใหญ่ของชาวนาในชุมชนบ้านคลองนกหวา เป็นแรงงานที่มาจากครอบครัวของตัวเอง เกษตรกรชาวนาเป็นหลัก แต่ในบางกรณีในบางครอบครัว และในบางเวลาในชุมชนก็อาจจะมีการขาดแคลนแรงงาน จำเป็นที่จะต้องมีการว่าจ้างแรงงานจากบุคคลภายนอกครอบครัวมาช่วยในการทำนาให้เสร็จทันต่อเวลา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้ทำมารับจ้างทำนามักจะเป็นชาวนาด้วยกันเองเป็นส่วนใหญ่ และเป็นชาวนาที่อยู่ในละแวกพื้นที่เดียวกัน แต่ก็ยังมีบ้างที่มาจากท้องที่อื่นๆ เช่น ตำบลบึงทองหลาง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นช่วงที่ชาวนา รับจ้างเหล่านี้ว่างเว้นจากการทำนาหรือทำการเก็บเกี่ยวในพื้นที่ของตนเองเสร็จสิ้นแล้วและออกไปรับจ้างทำนาตามพื้นที่อื่นๆ

เนื่องจากความต้องการแรงงานเพื่อการเกษตรกรรมเป็นความต้องการที่เป็นไปตามฤดูกาล ในการว่าจ้างแรงงานจึงมักจะเป็นการว่าจ้างที่มีการตกลงกันเป็นรายวันไปๆ โดยการตกลงในส่วน of ค่าจ้างนั้นสามารถที่จะทำได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ วิธีที่หนึ่ง คือ การตกลงเป็นรายวัน งานที่มีการจ้างเป็นรายวันเหล่านี้จะเป็นงานที่ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรีบในการทำงาน เช่น หว่าน เป็นต้น วิธีที่สอง คือ แบบตกลงจ้างกันเป็นอัตราต่อไร่ ในส่วนของวิธีที่สองนี้จะเป็งานที่จำเป็นจะต้องทำอย่างเร่งด่วน เช่น พ่นยาฆ่าแมลง งานเกี่ยวข้าว ซึ่งมีการใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยในการเกี่ยวข้าว เป็นต้น เพื่อที่จะเป็นการจูงใจให้ผู้ที่ถูกจ้างเร่งทำงานให้เสร็จทันต่อเวลาโดยเร็ว ทั้งนี้ในการจ้างแรงงานทั้งสองวิธีนี้ ผู้ว่าจ้างแรงงานจะต้องเป็นผู้ที่จะต้องออกค่าใช้จ่ายในปัจจัยการผลิตเอง เช่น ค่าปุ๋ย น้ำมัน ยาฆ่าแมลง เป็นต้น

ตารางที่ 13 : ราคาค่าจ้างในการรับจ้างทำนา

รายการ	ประเภท	อัตรา
ไถ	จ้างเป็นอัตราต่อไร่	300บาท / ไร่
หว่าน	จ้างเป็นรายวัน	100บาท / คน
ค่าคนส่งข้าว(ให้คนหว่าน)	จ้างเป็นรายวัน	100บาท / คน
พ่นยาฆ่าแมลง	จ้างเป็นอัตราต่อไร่	40 บาท / ไร่
ค่าหว่านปุ๋ย	จ้างเป็นรายวัน	200 บาท / คน
ค่ารถเกี่ยวข้าว	จ้างเป็นอัตราต่อไร่	250 บาท / ไร่
ค่ารถขนไปโรงสี	จ้างเป็นอัตราต่อไร่	150 บาท / ไร่
ค่าคนลงข้าว(เอาข้าวใส่กระสอบ)	จ้างเป็นรายวัน	200 บาท / คน

ซึ่งในการรับจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมในชุมชนบ้านคลองนกหวานี้ โดยเฉพาะในการทำนาเป็นเรื่องที่มีการจ้างแรงงานกันมาช้านานมาแล้ว และเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความล่มสลายของวัฒนธรรมประเพณีไทยที่สำคัญที่มีมาช้านานตั้งแต่สมัยอดีต ได้แก่ การลงแขก ซึ่งแท้ที่จริงแล้วประเพณีการลงแขกก็คือ

การแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างชาวนาด้วยกัน ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีการลงแขกของไทยแต่ในอดีตนั้นเหมาะกับสังคมที่มีลักษณะของการที่ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมและฐานะของตัวเกษตรกรชาวนาดูแลกันเองมากนัก โดยชาวนาไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปรับจ้างทำงานให้แก่คนอื่น แต่ในขณะเดียวกันชาวนาเองก็มีความต้องการแรงงานของตนเองในบางฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งก็จะใช้วิธีการแลกเปลี่ยนแรงงานกันโดยตรงในการแก้ไขปัญหาแรงงานไม่พอ นอกจากนี้แล้วประเพณีการลงแขกก็ยังเหมาะกับสังคมที่ไม่มีการใช้เงินตรามาเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนกันมากมายนัก ทั้งนี้เพราะไม่มีการติดต่อด้านค้าขายกับโลกภายนอกหรือภายในสังคมนั้นๆ จึงทำให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้เงินอย่างมากมายในการหาสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ

แต่จากการที่ปัจจุบันสังคมของประเทศไทยมีการขยายตัวทางการค้าขายที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการขยายขยายของสังคมเมืองเข้าสู่สังคมชนบท และเกิดความเหลื่อมล้ำอย่างมากมายทางฐานะในชุมชน ดังนั้นการว่าจ้างแรงงานเพื่อการเร่งรีบในการผลิต เพื่อที่จะได้สามารถนำผลผลิตไปจำหน่ายให้ทันต่อความต้องการของตลาดในช่วงนั้นอย่างรวดเร็วจึงมีเพิ่มมากขึ้น เมื่อชาวนาสามารถแก้ไขปัญหาแรงงานของตนด้วยวิธีนี้ได้ผลเป็นอย่างดี ความจำเป็นของประเพณีการลงแขกที่มีมาแต่อดีตของคนในชุมชนก็ลดน้อยถอยลงไป เพราะวิธีการแลกเปลี่ยนแรงงานกับเงินนั้นทำได้ง่าย สะดวกและรวดเร็วมากกว่า

ซึ่งจากรายละเอียดของค่าใช้จ่ายของชาวนาที่ใช้จ่ายไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายของชาวนาจะมีรายจ่ายที่ค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของต้นทุนปัจจัยการผลิต เช่น ค่าเช่าที่นา ค่าปัจจัยการผลิต ค่าแรง ฯลฯ ทั้งนี้ความแตกต่างในเรื่องของค่าใช้จ่ายในเรื่องของปัจจัยการผลิตจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ทั้งนี้ยังไม่รวมในส่วนของการใช้จ่ายในเรื่องของอาหารการกิน ซึ่งโดยปกติชาวนาเหล่านี้จะซื้อกับข้าวหรือวัตถุดิบมาทำกินกันเอง ไม่มีการหาของป่ามาเก็บกิน อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและภูมิประเทศที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้สามารถหาของป่ามาเก็บกินได้ สาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชน กลายมาเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการงานอุตสาหกรรมหรือหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งค่าอาหารเหล่านี้ชาวบ้านไม่สามารถที่จะระบุออกมาได้ว่าใช้จ่ายกันเท่าไรต่อเดือน ซึ่งส่วนมากจะซื้อมาทานถ้าทานไม่หมดก็เก็บไว้ทานมื้อต่อไป ในส่วนรายจ่ายของค่ารักษาพยาบาล ชาวนาในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะไปรักษากันที่สถานอนามัย หรือโรงพยาบาลลำลูกกา ซึ่งเป็นโรงพยาบาลชุมชน บุคคลเหล่านี้จะมีบัตร 30 บาท จะมีบ้างบางรายที่ตกสำรวจไป เช่น นายใหม่ สอทะโชติ (ใหม่ สอทะโชติ ชาวนา ,สัมภาษณ์ มกราคม พ.ศ.2545)

2.7 การรวมกลุ่มในชุมชน

การรวมกลุ่มกันของชุมชนบ้านคลองนกหวาไม่ค่อยจะมีให้เห็นมากนัก โดยส่วนใหญ่ต่างคนต่างทำมาหากิน ไม่ค่อยมาอยู่เกี่ยวหรือประชุมหารือกันภายในชุมชน เพราะปัจจุบันรายได้ที่หามาได้ก็แทบจะไม่พอกับรายจ่ายไม่ว่าจะเป็นค่าอาหาร ค่าเล่าเรียน ค่าปัจจัยการผลิต รวมถึงหนี้สินต่างๆที่กู้ยืมมา แต่เมื่อทางรัฐบาลได้มีโครงการหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท เพื่อช่วยเหลือชุมชน ทางชุมชนบ้านคลองนกหวาจึงได้มีการรวมตัวกันจัดตั้ง “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” โดยเป็นการรับฝากเงินสัจจะ และ “กลุ่มอาชีพทำนา” โดยมีกิจกรรมเพื่อ

ซื้อปุ๋ยให้สมาชิกในกลุ่ม โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2544 เพื่อรองรับโครงการกองทุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท ของรัฐบาล โดยมีนายเกตุ ลำภา เป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน

ตารางที่ 14 : กิจกรรมที่ให้สมาชิกกู้ยืม กองทุนหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ให้กู้ยืม	วงเงินกู้ยืม	อัตราดอกเบี้ย (ร้อยละ / ปี)	ระยะเวลาชำระ เงินคืน (เดือน/ปี)	ข้อกำหนดหรือ เงื่อนไขสำคัญ
การเกษตร	รายละเอียดไม่เกิน 80,000บาท	6 บาทต่อปี	1ปี	ถ้าไม่ส่งภายใน กำหนดจะต้องเสีย ค่าปรับ
ลงทุนค้าขาย	รายละเอียดไม่เกิน 150,000บาท	6 บาทต่อปี	1ปี	ถ้าไม่ส่งภายใน กำหนดจะต้องเสีย ค่าปรับ
รับจ้างทั่วไป	รายละเอียดไม่เกิน 50,000บาท	6 บาทต่อปี	1ปี	ถ้าไม่ส่งภายใน กำหนดจะต้องเสีย ค่าปรับ
เงินกู้ฉุกเฉิน	รายละเอียดไม่เกิน 3,000บาท	6 บาทต่อปี	120 วัน	ถ้าไม่ส่งภายใน กำหนดจะต้องเสีย ค่าปรับ
การพัฒนาอาชีพ	รายละเอียดไม่เกิน 15,000บาท	6 บาทต่อปี	1 ปี	ถ้าไม่ส่งภายใน กำหนดจะต้องเสีย ค่าปรับ
การสร้างงานและ เพิ่มรายได้ให้กับ ครอบครัว	รายละเอียดไม่เกิน 120,000บาท	6 บาทต่อปี	1 ปี	ถ้าไม่ส่งภายใน กำหนดจะต้องเสีย ค่าปรับ

ทั้งนี้หากสมาชิกผู้กู้ผิดนัดชำระเงิน ผู้กู้จะต้องเสียค่าปรับในอัตราร้อยละ 0.05 บาทต่อวัน จนกว่าจะชำระเงินคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยจนครบถ้วน ภายใน 2 ปี หากครบกำหนด 2 ปี ยังชำระไม่ครบก็จะมี การดำเนินการทางคดีตามกฎหมายกำหนดไว้ โดยวิธีการในการควบคุมและติดตามการใช้เงินกู้นี้ ทางคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้มีวิธีการดังนี้ คือ 1) จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ 2) จัดตั้งคณะกรรมการติดตามผล 3) จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบผู้ที่มีผิดสัญญาและเร่งรัดหนี้สิน

ทั้งนี้บุคคลที่จะกู้จะต้องมีกฎเกณฑ์ดังนี้ คือ 1) คุณสมบัติของผู้กู้ 2) หลักการกู้ 3) วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม 4) จะต้องมิใช่ค้าประกัน หรือค้ำประกันด้วยทรัพย์สิน 5) ความจำเป็นของโครงการ 6) มีการออมทรัพย์แบบสัจจะ

โดยคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้าเป็นสมาชิกของ "กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต" ได้แก่ 1) เป็นที่พำนักหรือพักอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 17 เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน ก่อนการจัดตั้งกองทุน และมีอายุตั้งแต่ 18 ปี บริบูรณ์นับตั้งแต่วันเข้าเป็นสมาชิก 2) มีเงินฝากสัจจะ และถือหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้นแต่ต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่มีอยู่ในกองทุน โดยหุ้นหนึ่ง มีมูลค่าหุ้นละ 10 บาท โดยสมาชิกสามารถที่จะชำระค่าหุ้นและเพิ่มหุ้นได้ปีละหนึ่งครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีของกองทุน ทั้งนี้วิธีการชำระหุ้น สมาชิกสามารถที่จะชำระค่าหุ้นโดยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง คือ (ก) ชำระโดยใช้เงิน (ข) ชำระโดยใช้ทรัพย์สินที่สมาชิกมีอยู่ ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าวเปลือก เป็นต้น งานจักสานหรืองานหัตถกรรมต่างๆที่สามารถขายเพื่อเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ อาหารแปรรูปต่างๆ เช่น น้ำพริก เป็นต้น (ค) ชำระโดยใช้แรงงานของสมาชิก โดยคณะกรรมการกองทุนจะเป็นผู้จัดหาผู้ว่าจ้างสมาชิกให้ทำงานภายในหมู่บ้านตามที่คณะกรรมการกองทุนกำหนด เช่น รับจ้างเกี่ยวข้าว ไถนา ไถปรับพื้นที่นา ฯลฯ โดยคิดค่าแรงในอัตราค่าแรงขั้นต่ำของจังหวัดขอนแก่น เท่ากับ 140 บาท ต่อ 8 ชั่วโมงทำงาน

เงินฝากสัจจะ สมาชิกทุกคนจะต้องส่งเงินฝากสัจจะทุกเดือน เดือนละเท่าๆกันในวงเงินไม่ต่ำกว่า 10 บาทและสูงสุดไม่เกิน 500 บาทต่อเดือน โดยส่งเงินสัจจะทุกวันที่ 7 ของเดือน และสามารถที่จะเพิ่มจำนวนเงินฝากสัจจะได้ปีละ 1 ครั้งในวันประชุมใหญ่สามัญประจำปี ทั้งนี้สมาชิกสามารถที่จะถอนและปิดบัญชีได้ก็ต่อเมื่อพ้นสภาพการเป็นสมาชิก

บทที่ 3

สวัสดิการและบริการของรัฐ

ในส่วนของสวัสดิการที่ได้รับของชาวนาในชุมชน แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. สุขภาพ

ในเรื่องสวัสดิการและบริการที่ได้รับจากภาครัฐในส่วนของคุณภาพ ทางหน่วยงานของภาครัฐได้มีการจัดตั้งสถานอนามัยในตำบลลำลูกกาอยู่ 2 แห่ง และมีโรงพยาบาลชุมชนอีก 1 แห่ง(โรงพยาบาลลำลูกกา) แต่ตั้งอยู่บริเวณคลอง 12 ตำบลพิชอุดม ซึ่งอยู่ห่างไกลจากชุมชนคลองหลวงมาก มีระยะทางพอๆกับการไปรักษาที่โรงพยาบาลภูมิพล ซึ่งตั้งอยู่ที่เขตสะพานใหม่ กทม. โดยสถานอนามัยจะมีเจ้าหน้าที่ประจำการอยู่ 4 ท่าน โดยทำงานจริง 3 ท่าน อีก 1 ท่าน ลาศึกษาต่อ (สถานอนามัยลำลูกกา) โดยเจ้าหน้าที่ของสถานอนามัยไม่ได้พักที่ชุมชนทั้งๆที่ทางชุมชนมีที่พักอำนวยความสะดวกให้ เจ้าหน้าที่เหล่านี้จะกลับไปพักที่บ้านของตนเองในเมืองเมื่อเลิกงานเวลาราชการ

การอำนวยความสะดวกและการบริการ จากการสัมภาษณ์ มีข้อมูลที่ตรงกันว่าเมื่อใช้บัตร 30 บาท เจ้าหน้าที่ที่สถานอนามัย จะให้แต่ยาพาราเซตามอล จำนวน 9 เม็ด หรือยาธาตุ เท่านั้น ส่วนยาดีๆหรือยาอื่นๆที่มีราคาแพงก็จะเก็บไว้ขายต่างหาก ไม่เคยมีแจกจ่ายให้ชาวบ้าน เครื่องไม้เครื่องมือของสถานพยาบาลและแพทย์ในชุมชนทั้งสถานอนามัยและโรงพยาบาลลำลูกกา ยังมีไม่เพียงพอและพร้อมต่อการรักษาคนไข้ในชุมชน (เกตุ ลำภา ชาวนา , สัมภาษณ์ มกราคม พ.ศ. 2545) จึงทำให้ชาวนาบางกลุ่มบางคนเมื่อมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยมากๆก็จะไปรักษาที่โรงพยาบาลภูมิพล ซึ่งต้องเข้าไปในเมืองแทนการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชน อันเนื่องมาจากความพร้อมของแพทย์และเครื่องมือแพทย์ที่ใช้ในการรักษา ซึ่งโดยส่วนใหญ่ชาวบ้านเหล่านี้ถ้าเจ็บป่วยเล็กน้อยๆก็จะรักษาตนเอง ไม่ค่อยที่จะไปรักษาที่พยาบาลกัน อันมีสาเหตุมาจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

ตารางที่ 15 : จำนวนการทำบัตรประกันสุขภาพ 30 บาท ของตำบลลำลูกกา พ.ศ. 2544

กลุ่มที่รัฐต้องช่วยเหลือ ไม่เสีย 30 บาท (HIP)	กลุ่มที่ต้องเสีย 30 บาท (UC)	รวม
4,918	5,998	10,916

ตารางที่ 16 : ประเภทและจำนวนกลุ่มที่รัฐต้องช่วยเหลือ ไม่เสีย 30 บาท (HIP) ในตำบลลำลูกกา (พ.ศ.2544)

ประเภท	จำนวน	หมายเหตุ
เด็กอายุ 0 - 12 ปี	71	บัตรหมดอายุเมื่อครบ 12 ปี
บุคคลผู้มีรายได้น้อย	72	บัตรมีอายุ 3 ปี
- บุคคลมีรายได้ต่ำกว่า2,000 บาทต่อเดือน		
- ครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่า 2,800 บาท / เดือน		
นักเรียนมัธยม	70	บัตรมีอายุ ปีต่อปี
บุคคลพิการ	22	บัตรหมดอายุเมื่ออายุครบ 59 ปี 11เดือน 29 วัน
ทหารผ่านศึก	8	บัตรหมดอายุเมื่ออายุครบ 59 ปี 11เดือน 29 วัน
พระภิกษุ / ผู้นำศาสนา	11	บัตรหมดอายุเมื่อสึกจากพระ
ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	77	บัตรหมดอายุเมื่อเสียชีวิต

2. การศึกษา

จากจำนวนสถานศึกษาในชุมชนมีถึง 6 แห่ง และมีการเปิดการสอนตั้งแต่ระดับประถมจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้ลูกๆของชาวบ้านในชุมชนมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนกันมากขึ้น พ่อแม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา ไม่อยากให้ลูกๆต้องมาลำบากเหมือนกับตนเอง อีกทั้งชาวบ้านเหล่านี้เริ่มที่จะเล็งเห็นถึงปัญหาในเรื่องของความมั่นคงในเรื่องการทำมาหากินของตนเองในอนาคตว่ามีแนวโน้มสูงว่าในภายหน้า พวกเขาจะไม่มีที่ดินทำกิน อันเป็นผลพวงมาจากการขยายตัวเข้ามาของความเจริญของชุมชนเมือง

ดังจะเห็นได้ว่าสถานศึกษาในลำลูกกามีเฉพาะโรงเรียนสายสามัญเท่านั้น ไม่มีสถานศึกษาสายอาชีพ ตั้งอยู่ในชุมชนเลย จึงทำให้เด็กๆในชุมชนที่สนใจที่จะศึกษาในสายอาชีพ ก็จะต้องเดินทางไปศึกษายังนอกพื้นที่ชุมชน ในตัวเมืองกรุงเทพฯ เป็นต้น โดยต้องนั่งรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างหรือพาหนะส่วนตัวออกไปศึกษา อันเนื่องมาจากในชุมชนไม่มีรถเมล์ผ่านชุมชนเลย

ในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการศึกษาของลูกหลาน ทางผู้ปกครองต้องแบกรับภาระในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูงไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของค่านั่งสือเรียน ค่าเสื้อผ้า ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ค่าใช้จ่ายเหล่านี้บางส่วนมาจากรายได้ที่ได้รับ และบางส่วนก็มาจากการไปกู้หนี้ยืมสินมาจากนายทุน ทางภาครัฐและเอกชนก็ได้มีการช่วย

เหลือชาวบ้านเหล่านี้ในเรื่องของการสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของทุนการศึกษา เช่น ทุนเสมอภาคชีวิต (ทุนตกเขียว) ที่มอบให้แก่เด็กสตรี (ต่อเนื่อง 3 ปี ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีละ 3,000 บาท / คน) เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาโสเภณี ทุนมูลนิธิร่วมจิตต์น้อมเกล้าฯ (จำนวน 2 ทุน ประกอบด้วย มัธยมศึกษาตอนต้น 1 ทุน จำนวนเงิน 1,000 บาท และมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 ทุน จำนวนเงิน 2,000 บาท) ทุนทวี บุญเกิด เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทุนการศึกษาเหล่านี้ก็มีเพียงไม่กี่โครงการเท่านั้นและโครงการต่างๆก็มีเพียงโครงการละ 2- 3 คน อีกทั้งเยาวชนในชุมชนยังต้องมีการแข่งขันกับเยาวชนของชุมชนอื่นๆในจังหวัดปทุมธานีเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งทุนการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุนการศึกษาที่ทางภาครัฐและเอกชนมอบให้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน และอีกส่วนหนึ่งที่ทางภาครัฐได้สนับสนุนส่งเสริมในเรื่องของการศึกษา ได้แก่ โครงการแจกนมให้แก่เด็กนักเรียน

3. การส่งเสริมการผลิต

ชาวบ้านในชุมชนบ้านคลองนกหวา ได้รับการดูแลเอาใจใส่และช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องของการส่งเสริมรายได้เล็กน้อย หรือแทบจะไม่ได้มีการเหลียวแลหรือช่วยเหลือแนะนำในการประกอบอาชีพทำมาหากินจากเจ้าหน้าที่เลย จะมีเข้ามาของเจ้าหน้าที่บ้างแต่ก็เข้ามาชั่วคราวคราวในระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น ปัจจัยการผลิตต่างๆที่ทางรัฐบาลให้มาสนับสนุนและช่วยเหลือเกษตรกรชาวนา เช่น พันธุ์ข้าว ชาวบ้านเหล่านี้ก็ได้รับไม่ครบตามจำนวนหรือไม่ได้รับเลย ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐนำปัจจัยที่ทางรัฐให้มาช่วยเหลือเกษตรกรมาจำหน่ายให้เกษตรกรเสียเอง ประกอบกับพื้นที่ดินเป็นที่เช่าจึงทำให้เกิดความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของที่ดินได้ ต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินเสียก่อน จึงทำให้ไม่สามารถที่จะเดินทางไปประกอบอาชีพเสริมอื่นๆได้มากนัก

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.1 บทสรุป

ชาวนาในพื้นที่บ้านคลองนกหวาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยต้องทำการเช่าที่นาทำกินและเช่าที่อยู่อาศัยคิดเป็น 93.8 เปอร์เซ็นต์ โดยชาวนาในชุมชนโดยส่วนใหญ่มีการเช่าที่นาในจำนวน 30 ไร่ต่อ 1 ครัวเรือน โดยคิดเป็น 28.1 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนนาที่เช่าทำกินของแต่ละครัวเรือน ในการทำสัญญาเช่าจะมีอยู่ 2 รูปแบบคือ 1) แบบเป็นลายลักษณ์อักษร โดยเป็นสัญญาปีต่อปี 2) แบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งอาศัยความคุ้นเคยกันมาตั้งแต่อดีตระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า ในการคิดค่าเช่าที่นนานายทุนส่วนใหญ่จะมีการคิดค่าเช่าโดยคิดในรูปของปริมาณผลผลิต โดยตีมูลค่าเป็นราคาผลผลิตในช่วงนั้นๆ โดยอัตราค่าเช่าส่วนใหญ่อยู่ที่ 9 ถึง / ไร่ / ปี โดยคิดเป็น 37.5 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งราคาข้าวเปลือกโดยส่วนใหญ่ที่จำหน่ายได้ในช่วงที่ผ่านมาอยู่ที่เกวียนละ 3,500 บาท โดยคิดเป็น 40.6 เปอร์เซ็นต์ และผลผลิตที่ได้รับส่วนใหญ่อยู่ที่ 60 –80 ถึงต่อไร่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ชาวนาเช่าที่เหล่านี้จะมีต้นทุนค่าใช้จ่ายเฉพาะในส่วนของการเช่าที่ถึง 1 ใน 10 ของรายได้ที่ได้รับ ซึ่งยังไม่รวมค่าใช้จ่ายในเรื่องของปัจจัยการผลิตอื่นๆอีก เช่น ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ค่าจ้างเกี่ยวข้าว เป็นต้น

ในเรื่องของการศึกษา ในชุมชนพื้นที่มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ทั้งนี้ชาวนาโดยส่วนใหญ่ในพื้นที่มีความรู้แค่ขั้นระดับประถมศึกษา โดยคิดเป็น 90.6 เปอร์เซ็นต์ ในรุ่นลูกรุ่นหลานเริ่มที่จะให้ความสำคัญกับระบบการศึกษากันเพิ่มมากขึ้น มีการส่งเสียเล่าเรียนจนถึงระดับมหาวิทยาลัยหรือสายอาชีพ เพราะชาวนาเหล่านี้ตระหนักและทราบถึงความสำคัญของการศึกษาที่จะนำพาลูกหลานของเขาให้มีอาชีพการงานทำที่ดีกว่าและไม่ลำบากเหมือนรุ่นของพวกเรา อีกทั้งชาวนาเช่าที่ยังทราบถึงปัญหาในเรื่องของที่ดินทำกินที่เริ่มจะเป็นปัญหาเข้ามาในชุมชนของเขา ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการยกเลิกสัญญาเช่า เพื่อปลูกสร้างบ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม สนามกอล์ฟ หรือขายทอดตลาดเพื่อเก็งกำไรจากการขยายเข้ามาของชุมชนเมือง ต้นทุนปัจจัยการผลิตในการทำนามีราคาที่สูงมากขึ้นประกอบกับรายได้ที่ได้รับจากการจำหน่ายมีราคาต่ำ ทำให้รายได้ไม่คุ้มกับสิ่งที่ลงทุนไป ทำให้ต้องมีการไปกู้หนี้ยืมสินจากการวิ่งเต้นหยิบยืมเอามาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบโดยเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูง เมื่อชาวนาเช่าที่เหล่านี้ได้ผลผลิตก็จะนำไปรายได้ส่วนหนึ่งไปชำระหนี้สินที่ยืมมา และบางส่วนไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งเมื่อเริ่มทำการผลิตใหม่ก็ไปกู้หนี้ยืมสินกันมาใหม่อีก เป็นวัฏจักรไม่รู้จบสิ้น

ในการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน ได้มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยเป็นการรับฝากเงินสัจจะ และกลุ่มอาชีพทำนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อปุ๋ยให้สมาชิกในกลุ่ม โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นการรองรับกองทุนหมู่บ้านละ 1,000,000 บาท ของรัฐบาล

สวัสดิการและความช่วยเหลือจากภาครัฐในส่วนของสุขภาพอนามัย ในชุมชนพื้นที่ได้มีสถานอนามัยอยู่ 2 แห่ง และมีโรงพยาบาลชุมชนอีก 1 แห่ง แต่โรงพยาบาลอยู่ห่างไกลออกไปมาก(คลอง 12 ต.พิชอุดม) ต้องนั่งรถออกไปอีกประมาณ ครึ่งชั่วโมง ซึ่งเป็นระยะทางพอๆกับการออกไปรักษาที่โรงพยาบาลภูมิพล เขตสะพานใหม่ กทม. ชาวบ้านจึงนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลภูมิพลเพราะมีอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ที่ทันสมัยมากกว่า สถานอนามัยที่ใกล้ที่สุด(สถานอนามัยลูกลูกกา) มีเจ้าหน้าที่ประจำการอยู่ 4 ท่าน แต่ปัจจุบันเหลือ 3 ท่าน เนื่องจากลาศึกษาต่อ 1 ท่าน ซึ่งการอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการจ่ายยาที่มักจะทำให้แต่ยาพาราเซตามอล หรือยาธาตุ ให้แก่ชาวบ้าน โดยจะเก็บยาดีๆไว้เฉพาะจำหน่ายเท่านั้น การอำนวยความสะดวกในยามค้าคืนก็ไม่มีเนื่องจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้เมื่อเลิกงานแล้วก็จะกลับไปพักผ่อนที่บ้านของตนที่อยู่นอกชุมชนออกไป ไม่มีการพักที่สถานที่ที่เตรียมไว้ให้ในชุมชน อีกทั้งเครื่องมือทางการแพทย์ก็ไม่มีความพร้อม เมื่อชาวบ้านมีการเจ็บป่วยหนักๆก็จะส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลภูมิพล

สวัสดิการและความช่วยเหลือจากภาครัฐในส่วนของการศึกษา จะเห็นได้ว่าปัจจุบันในพื้นที่ชุมชนได้มีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไว้รองรับคนในชุมชน และพ่อแม่ในปัจจุบันก็เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษากันมากขึ้น ทำให้เด็กๆในปัจจุบันมีโอกาสได้เล่าเรียนศึกษาในระดับที่สูงๆ ตามแต่ความสามารถที่พวกเขาเหล่านั้นจะเรียนได้ อีกทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนยังได้มีการช่วยเหลือในเรื่องของทุนการศึกษา เช่น ทุนเสมอภาค (ทุนดกเขียว) ทุนทวี บุญเกตุ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ทุนเหล่านี้ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชน

สวัสดิการและความช่วยเหลือจากภาครัฐในส่วนของการส่งเสริมการผลิต ชาวบ้านในชุมชนได้รับความช่วยเหลือและเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐน้อยมาก จะมีเข้ามาบ้างก็ชั่วคราวเป็นระยะสั้นๆ ชาวบ้านที่นี้จะพึ่งพาตัวเองเป็นหลักเพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐมาให้พึ่งพาช่วยเหลือ ปัจจัยทางการเกษตรต่างๆที่รัฐบาลให้มาเพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนเกษตรกร ก็ไม่เคยได้รับครบตามจำนวนหรือไม่ได้รับเลย ซึ่งในบางครั้งเจ้าหน้าที่นำปัจจัยพืชผลที่ทางรัฐบาลให้มาช่วยเหลือเหล่านี้มาจำหน่ายให้แก่เกษตรกรเสียเอง อีกทั้งประกอบกับที่ดินทำกินเป็นที่เช่า จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางกายภาพของเจ้าของที่ดินได้ ต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าของที่ดินเสียก่อน จึงทำให้ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงดินร่นไปประกอบอาชีพเสริมอย่างอื่นได้มากนัก

จากข้อสรุปที่กล่าวมาข้างต้นนี้จึงอาจแยกออกเป็นมุมมองถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของเกษตรกร 2 ประการด้วยกัน คือ

1) ปัญหาเชิงโครงสร้างในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รัฐได้เข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยถือว่ารัฐเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลาง และสามารถที่จะจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งโดยภายใต้ของอำนาจการจัดการเบ็ดเสร็จ จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายตามหลักการและวิธีการของรัฐ เพื่อควบคุมและกำกับการจัดการทรัพยากร โดยมีการจัดตั้งกำกับดูแลทรัพยากรในแต่ละประเภท ทำให้ทรัพยากร

ธรรมชาติซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันถูกแบ่งแยกอยู่ภายใต้สังกัดของหน่วยงานในระบบราชการที่แยกส่วน ไม่ประสานเชื่อมโยงกัน

การผูกขาดและรวมศูนย์อำนาจของรัฐในการจัดการทรัพยากร เท่ากับเป็นการปิดกั้นสิทธิในการมีส่วนร่วมในการจัดการของชุมชนในท้องถิ่นที่มีการดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาธรรมชาติมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่กฎหมายจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐได้เข้ามา โดยใช้หลักตามวิทยาศาสตร์เข้ามาแทนที่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามหลักประเพณีของชุมชน ประกอบกับหน่วยงานรัฐได้เข้ามาแทนที่ของสถาบันในชุมชน ชุมชนท้องถิ่นจึงถูกปิดกั้นการดำรงชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติ การจัดการของรัฐเป็นการปฏิเสธถึงการมีตัวตนของชาวบ้านและชุมชน ปฏิเสธการมีซึ่งสิทธิและเสียงในการกำหนดวิถีชีวิต ชีวิตของชุมชนเกษตรกรจึงมีความแร้นแค้นและความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิตในอนาคตข้างหน้า

ภายใต้สิทธิขาดของรัฐในการควบคุมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อีกด้านหนึ่งรัฐก็ให้สิทธิและความสำคัญกับการควบคุมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้แก่เอกชนอย่างไ้การควบคุม ดังนั้นในบริบทของการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม ทรัพยากรจึงกลายเป็นสินค้าอย่างสมบูรณ์แบบโดยเฉพาะทรัพยากรที่ดิน ซึ่งที่ผ่านมาได้พบว่าเกิดกระบวนการค้าที่ดินทั้งที่โดยชอบและไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ตลอดเวลา ทำให้ที่ดินทำกินของเกษตรกรแปรเปลี่ยนไปอยู่ในมือของนายทุนซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนน้อยและไม่ได้มีการผลิตให้เกิดประโยชน์จากที่ดินทำกินอย่างแท้จริง

2) ปัญหาเชิงโครงสร้างในการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม

จากการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาของรัฐบาล ได้ถูกกำหนดโดยให้เดินตามแนวทางของระบบทุนนิยมเสรี ด้วยการขยายการลงทุนของรัฐและเอกชน เพื่อสร้างความเติบโตและเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ โดยปัญหาที่ผ่านมา ทางรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ ด้วยการใช้อำนาจเกษตรกรรมหรือภาคชนบท เป็นฐานค้ำจุนในการเจริญเติบโตของแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่กำหนด จึงทำให้เกิดการช่วงชิงผลประโยชน์จากสังคมเกษตรกรรมโดยตรง ในลักษณะของการโยกย้ายประโยชน์ที่ควรจะได้รับของภาคเกษตรกรรมและชนบทไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่นๆแทน เช่น นโยบายการส่งเสริมการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ ที่ภาคเกษตรกรรมต้องแบกรับการพัฒนาตามนโยบาย เมื่อเกษตรกรมีการเรียกร้องให้มีการปกป้องและสนับสนุนภาคเกษตร รัฐก็อ้างหลักการการค้าเสรี แต่สำหรับภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ รัฐกลับใช้นโยบายและส่งเสริมอย่างชัดเจน นับตั้งแต่การส่งเสริมการลงทุนด้วยมาตรการพิเศษหลายประการ เช่น การลดภาษีนำเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบ ลดภาษีส่งออก ลดภาษีรายได้ สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ย การไม่ควบคุมราคาสินค้าของกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน การไม่จัดตั้งกิจการของรัฐ ในธุรกิจประเภทเดียวกันมาแข่งขัน เป็นต้น อีกทั้งยังมีการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานแก่ ภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ เหล่านี้ ได้แก่ ไฟฟ้า ถนน ประปา การจัดตั้งเป็นเขตอุตสาหกรรม การเพิกเฉยต่อมลภาวะที่เกิดจากโรงงานแล้วไม่รับผิดชอบ อีกทั้งการสร้างข้อตกลงกับองค์กรทุนข้ามชาติ (ADB, IMF, WORLD BANK, WTO) ยังเป็นการชี้ให้เห็นชัดเจนถึงนโยบายในการให้ภาคชนบทแบกรับภาระในการพัฒนา

และปกป้องสนับสนุนภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ ทั้งที่ตนเองไม่ได้ก่อหนี้ขึ้น นับตั้งแต่การกู้เงินมาใช้หนี้แทนสถาบันการเงิน แล้วยกภาระหนี้สินให้เป็นของสาธารณะ การรับเงื่อนไขในการแปรรูปบริการสาธารณะให้เป็นของเอกชน เช่น ไฟฟ้า ประปา การรักษาพยาบาล การศึกษา ทำให้ชาวชนบทที่มีรายได้น้อยต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ประกอบกับการรับเงื่อนไขเปิดเสรีทางการเกษตรของรัฐ จะเป็นประโยชน์ให้แก่กลุ่มนายทุนทางการเกษตรในการเปิดตลาดส่งออกและนำเข้าวัตถุดิบที่มีราคาถูก ในขณะเดียวกันเกษตรกรก็จะเผชิญต่อการถูกทอดทิ้งให้ประสบกับปัญหาในเรื่องของราคาพืชผลตกต่ำมากขึ้น อีกทั้งการแทรกแซงช่วยเหลือเรื่องราคาพืชผลทางการเกษตรที่มีน้อยอยู่แล้วก็จะน้อยลงไปอีก ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการเปิดการค้าเสรี

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การที่ธุรกิจการเกษตรจะมีการพัฒนาไปได้อย่างต่อเนื่องนั้นจะต้องมีการสนับสนุนและมีกฎเกณฑ์บางอย่างมาควบคุมควบคุมกันไป เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งการลุล่วงและเจริญก้าวหน้าไปด้วยดีของการดำเนินงาน โดยทั้งนี้ภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องออกมาร่วมมือประสานงานในให้การสนับสนุนและออกกฎเกณฑ์มาดำเนินการควบคุมภาคเกษตรกรซึ่งถือได้ว่าเป็นธุรกิจอาชีพหลักของประเทศไทย

บทบาทของภาครัฐ

- 1) มีการสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยเพื่อการพัฒนาธุรกิจการเกษตรอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของพันธุ์พืช เครื่องจักรกล อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต การจัดจำหน่ายและการส่งออก เป็นต้น
- 2) การส่งเสริมธุรกิจการเกษตร เช่น การส่งเสริมและแจกเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย การแปรรูปสินค้าการเกษตร การฝึกอบรมเกษตรกร เป็นต้น
- 3) การสร้างและพัฒนากำลังคนให้กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการธุรกิจการเกษตร ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 4) การออกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่างๆ เพื่อควบคุมและส่งเสริมให้เกิดประโยชน์และความเท่าเทียมกันในการพัฒนาธุรกิจการเกษตร เช่น การให้สินเชื่อในอัตราที่ต่ำและการประกันราคาขั้นต่ำของผลิตผลการเกษตร เพื่อการส่งเสริมและช่วยเหลือการผลิตสินค้าเกษตรให้เพิ่มมากขึ้น
- 5) ปรับระบบการจัดการด้านปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม ให้สามารถแก้ไขปัญหาเกษตรกรไร้ที่ดินทำกิน ทั้งในเรื่องของเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งการจัดระบบการติดตามการตรวจสอบ เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกินในเขตปฏิรูปเกษตรกรรมอย่างจริงจัง
- 6) พัฒนาพื้นที่ทุ่งหญ้า และพื้นที่รกร้างว่างเปล่าให้เป็นเขตส่งเสริมการเกษตร

บทบาทของภาคเอกชน

- 1) อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ให้แก่เกษตรกร เช่น สินเชื่อเพื่อธุรกิจการเกษตร การขนส่ง การเก็บรักษา ข้าราชการตลาด เป็นต้น
- 2) การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในด้านของวิชาการ ความร่วมมือเกี่ยวกับกฎระเบียบ หรือนโยบายบางอย่าง รวมทั้งการติดต่อกับธุรกิจต่างประเทศ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร ข้อมูลทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร.
เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร ปีต่างๆ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์
- ที่ว่าการอำเภอลำลูกกา.2545 . ข้อมูลสภาพภูมิศาสตร์ .เอกสารประกอบข้อมูลด้านการจัดการ
อำเภอลำลูกกา.ปทุมธานี
- สำนักงานศึกษาธิการอำเภอลำลูกกา 2545 .ข้อมูลด้านการศึกษาในอำเภอลำลูกกา.เอกสาร
บรรยายสรุป การประเมินการบริหารงาน สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ.ปทุมธานี
- องค์การบริหารส่วนตำบลลำลูกกา 2545. ข้อมูลทะเบียนที่ดิน หมู่ 17 ตำบลลำลูกกา.ปทุมธานี
- อัมมาร์ สยามวาลา 2522 ข้าวในเศรษฐกิจไทย . มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์. กรุงเทพฯ .โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์